

II
L. 26872
e. 117

Separatdruck

Kaj dela državni zbor na Dunaju.

Spisal Lovro Pintar, državni poslanec.

Dvojna oblast je na svetu. Ena duhovska ali cerkvena, druga deželjska ali državna. Naj višji gospodar perve je papež, druge pa cesar. Tu se pa lahko zgodi, da ena ali druga tih oblasti sega čez mejo svojih pravic in dela drugi krivico. Tako je cesar Jožef II. v mnogih rečeh segal v cerkvene pravice in tako delal cerkvi hudo krivico. Ta krivica je terpela veliko veliko lét. Leta 1855 pa je naš presvetli cesar Franc Jožef I. spoznal, da se cerkvi krivica godi; je spoznal, da ni prav, da se zakonske postave katoliške cerkve popolnoma ne spolnujejo, da država po svoji volji gospodari s cerkvenim premoženjem; je spoznal, da ni prav, da ima cerkev močno roke zavezane, ker se ne smejo ne škofje ne katoličani brez cesarskega privoljenja do svetega očeta rimskega papeža obračati itd.

Da bi se te in druge krivice poravnale, naredita leta 1855 papež Pij IX. in naš presvetli cesar Franc Jožef I. pogodbo, v kateri je izrečeno, ktere pravice da ima katoliška cerkev v Avstrii za vse vedne čase. Ta pogodba se imenuje konkordat.

Dasiravno v vsi ti pogodbi nobena beseda ne zadeva ne judov ne protestantov, so vendar mnogi tih ljudi prec od začetka zoper to pogodbo začeli kričati, da je škodljiva, da se je cesar znebil pravic, katerih se celo znebiti ne sme in ne more. V ravno ta rog trobijo že od davna vsi krivi svobododuhi vsih vér. Mislim, da tih ljudi ne morem boljše in krajše popisati, kakor če rečem, da so to tisti ljudje, katerim je vse drugo všeč in dobro, samo katoliška cerkev ne. Vsako mesto in mestice ima nekoliko tacih mož.

Vsa ta derhal je že davno vse žilje napenjala, da bi konkordat spodkopala in katoliški cerkvi pravice pobrala. Toda konkordat je državna pogodba, ki se opéra na cesarjevo besedo, toraj ga ni ravno lahko podreti, in ko bi kdo hotel to pogodbo postavno in veljavno podreti, bi morali tudi sveti oče papež dovoliti, kar se pa ne bode zgodilo.

Da bi konkordatoborci ljudi zoper to pogodbo spuntali, so terdili, da je konkordat vsih državnih nesreč kriv. On je kriv, da je ljudstvo premalo omikano, je kriv, da smo strašno v dolgove zalezli, je kriv, da so nas lani Prusi nabili.

Konkordatoborci pa so si še eno zmislili. Nahuskali so po časopisih in pismih ljudstvo, da naj térja odpravo konkordata; da naj térja, da se sveti zakon loči od cerkve ter naj v nekterih primerljajih kantonski poglavarji ljudi poročajo; naj térjajo, da naj se loči šola od cerkve, ter naj se izroči cesarskim gosposkam in srenjam, duhoven pa naj le keršanski nauk učí. In glejte! zdaj dohajajo že več tednov prošnje večidel iz nemških mest in srenj, ktere terjajo od državnega zbora, kar so poprej časopisi pisali in še zdaj zabavljivo pisarijo. Tako tiščijo časopisi srenje, srenje zbor, zbor ministre in bojim se, da bi ministri tudi cesarja ne tiščali. — Kdo pa časopise tišči? — Vladni časopisi pišejo ravno tako kakor neodvisni. — To delajo sovražniki konkordata in cerkve. Ali smejo pravi katoličani v tacih okolišinah molčati? Tega ne. Tudi oni naj povejo, kaj je njih želja. In res se je tudi med katoličani pričelo gibanje, posebno po Moravii, in tudi Kranjci in menda vsi Slovenci ste storili svojo dolžnost in ste s podpisi pokazali, da ste vredni sinovi svojih starih katoliških očetov. Kakošen bo konec tih zmehšnjav je le Bogu znano. Pa naj pride, kar hoče, naša dolžnost je pravice katoliške cerkve živo terditi in braniti. Kar je resničnih katoličanov, naj se ostopijo okrog svojih dušnih pastirjev in ti okrog svojih škofov, kateri so tudi že cesarju naznanili svojo misel v nekem pismu, ki se mu pravi adresa. Sovražniki konkordata so to adresu res gerdo gerdili, toda overgli še niso nobene pike na nji.

Na zboru ste dve stranki, levica in desnica. Una ima večino in šteje obilo 100 mož, večidel Nemcev; ta pa je skoraj zmiraj v manjšini in se le brani in briše unim oči ter obsega Poljake, Tirolce in Slovence. Vsih vkupaj nas je komaj 50 glav. Premislite toraj, kako hud je naš stan.

Pravil sem že, kako konkordatoborci hrepené, da bi ti pogodbi vrat ulomili. Pervi in najhujši med njimi

je dunajski poslanec dohtar Mühlfeld. Ta mož je undan naredil predlog v zboru, da naj se konkordat naravnost brez prašanja cesarja in papeža odpravi. Namesto konkordata pa bi se imela vpeljati Mühlfeldova verska postava, ktera bi cerkvi hujše škodovala, kakor vse postave Jožeta cesarja. Pa ta svét vendar le mnogim levičarjem ni po volji. Segá pod nevarno skalo.

Zdaj nasvetuje zvita glava pemski poslanec dohtar Herbst, ki nosi véliki zvonec na levici, da naj se konkordatu nasprotne postave naredijo in tako se bo konkordat po malem razrušil. Nasvetuje pa tri postave, namreč: zakonsko, šolsko in medversko postavo. Poslednja bi imela zadeve med mnogimi verami vravnati.

Zakonsko postavo hočejo zopet tisto oživiti, ktera je pred konkordatom veljala, in je bila v več rečeh cerkveni zakonski postavi nasproti. Toda niso je pustili kakor je bila kdaj, temuč so ji še pristavek pridjali in poslušajte kakošen? — Ako bi fajmošter iz kakošnega družega vzroka kakor iz tistih, ki so v ti stari postavi, to je, zavoljo kakega le cerkvenega zadržka koga ne smel in ne hotel oklicati in poročati, ima tak pravico k okrajnemu poglavarju iti, in ta ga sme in mora oklicati in poročiti, in taki zakon je državi dovolj in ona ga varuje in mu pravice zakonskih deli. Tak zakon imenujejo civilni zakon za silo. Slovenci, saj Kranjci, pa mu pravite rakovnjaški zakon, in katoliška cerkev ga ne more za drugo spoznati kakor za pooblaščno prilestvo.

Tri dni je bila zastran te postave huda pravda na dunajskem zboru. Jest in Greuter, izverstni tirolski duhoven in profesor, potem prošt Degara, dr. Leonardi, svetovavec deželne šodnije, in še drugi smo to zakonsko postavo pobijali, levičarji so jo pa zagovarjali, pa bolj le po konkordatu mahali. Ko smo glasovali, jo je skoraj vsa levica sprejela in pristopilo je tudi nekaj Poljakov. Slovenci smo, hvala Bogu, ta dan zopet zedinjeni zoper to postavo glasovali, samo dr. Kljun je zoper nas glasoval ne spominjaje se naše besede: „Vse za vero, cesarja in dom!“

Kaj da sem jest govoril, vam tukaj podam.

Govor L. Pintarja zoper zakonsko postavo.

Ako človek natanko premišljuje pričujoči postavní predlog, ki zadeva zakonske reči katoliških kristjanov, se mora prepričati, da je v njem veliko reči, ktere so nauku katoliške cerkve ozir zakona popolnoma nasprot.

Meni se zdi, da je odbor vodila tista misel, ktera je bila v ti hiši že toliko krat in tako slovesno izrečena, namreč: „Samo država ima pravico o zakonu postave dajati.“

Ta izrek pa, moja gospoda, saj kar katoliški zakon zadeva, nikakor ne more resničen biti. Sveti zakon je Bog sam postavil, Jezus Kristus ga je povzdignil v zakrament nove zaveze, zakramente pa je izročil cerkvi, in le samo cerkvi, da naj jih oskerbljuje in ljudem deli.

Ako je pa cerkev oskerbnica in delivka svetih zakramentov, kdo ji bo mogel pravice jemati, da ne bi smela o zakramentih zapovedovati, in tudi o zakramentu svetega zakona postave dajati?

Kakor menda nobeden v resnici ne bode terdil, da cerkev nima pravice o zakramentu svetega kersta ali svete pokore zapovedovati, kako in pod ktero pogojo se sveti kerst smé prejeti ali deliti, ravno tako malo more kdo po pravici reči, da cerkev o zakramentu svetega zakona nima pravice ravno to zapovedovati. In kakor ima le cerkev pravico razsojevati, ali je ta ali uni kerst pravi in veljaven ali pa ne, ravno tako ima tudi le ona pravico soditi, ali je ta ali uni zakon veljaven ali ne, ker je le cerkev oskerbnica sv. zakona.

Moja gospoda! Jest vas prašam, vi posvetni postavodajavci, povejti vi meni, kdo vam je dal oblast izrekovati in presojevati, da je ta ali una zaveza dveh oseb pravi zakon, ali pa da ni? Jest vas prašam, vi posvetni postavodajavci, povejti vi meni, kakošno poroštvo morete vi zakonskim dati, da so pred božjim obličjem in svojo vestjo resnični zakonci? Kakošno poroštvo jim morete dati, da so vredni postali gnade, ktero nebesa svetemu zakonu delé?

Moja gospoda! ako bi bilo res, da ima samo država pravico o svetem zakonu postaviti in gospodovati, bi morali mi to pravico vsaki državi na svetu prilastovati, potem pa bi moral tudi turški cesar pravico imeti po naukih svojega korana kristjanom zapovedovati po štiri žene in nekoliko priležnic v zakon jemati.

Kdo se bo upal reči, da to ni resnica, če terdi, da ima le država pravico o svetem zakonu postaviti dajati?

Moja gospoda! cerkev pa nima samo pravice o zakonu postaviti dajati, ona se je te pravice tudi od nekdanj posluževala. Le berite sveto pismo! Že sveti Pavel je o svetem zakonu zapovedoval, in že o prvih časih keršanstva je Atenagora tako le pisal: „Pri nas ima vsak tisto za svojo ženo, ktera je po naših postavah vzela.“ — Slišite: Po naših postavah, to je: po cerkvenih postavah, ne po državnih. In te pravice se je katoliška cerkev posluževala v vsih stoletjih. To nam pričajo sklepi cerkvenih zborov in ukazi rimskih papežev.

Se dalje rečem: To pravico so cerkvi tudi kralji in cesarji pripoznali. Ne mislim obširno razlagati, kaj da zgodovina o tem govori, omenim pa vendar v tej zadevi cesarja Justinijana, Kilperihia franškega kralja, in Karla velikega, — in še celo cesar Jožef, ki gotovo ni čez gore proti Rimu gledal (Smeh), je spoznal, da ima cerkev pravico zakon razdirajoče zadržke postavljati. Priča temu je pismo, ktero je papež Pij VI. trevirskemu nadškofu v letu 1782 pisal. In ravno ta čas, ko se je na Dunaju na visokih šolah bahaje učilo: Cerkev nima nobene pravice zakon razdirajočih zadržkov postavljati, so tam-le na cesarskem dvoru pobožni Habsburžani v Rimu privoljenja iskali, če so njihove zakonske zaveze cerkveni zadržki zabranjevali. Moja gospoda! ták je bil nauk, taka pa dela!

Ako je res, da je sveti zakon zakrament, in da je cerkev edina oskerbnica svetih zakramentov; ako je res, da posvetni postavodajavci zakonskim nikakoršnega poročstva ne morejo dati, da so resnično v zakonu; ako je res, da se je cerkev vedno pravice o zakonu postaviti dajati posluževala; ako je poslednjič res, da so ji kralji in cesarji to pravico pripoznali, mislim, da vendar nauk: „Samo država ima pravico o zakonu postaviti dajati“, ne more resničen biti.

Pa odbor je šel še dalje. Njemu ni bilo dovolj, da se v veliko rečeh za cerkvene zakonske postavite ni zmenil, temuč je še celo dovolil in državno pomoč tistim obljubil, kteri hočejo cerkvene postavite v nekterih zadevah zaničevati. On je namreč tistim, kterih je volja cerkvi v nekterih okolišinah nezvestim biti, dovolil, da smejo leteti do okrajnih predstojnikov, da bi jih ti oklicali ter bi vpričo njih ták zakon sklenili, kakoršnega so bili Francozi ob času neverstva vpeljali, kakoršnega do zdaj v Avstrii nismo poznali in kakoršnega cerkev prileštvo imenuje. (Z levice: Ni res! Poslanec Greuter: res je, res! Smeh na levici.)

Druga poglavitna misel, ktera je menda odbor navdajala, je ta, da je tudi katoličanom dovoljeno pred posvetno gosposko veljavne zakone sklepati; saj tega ne morem misliti, da bi bil slavni odbor to hotel, da bi katoličani neveljavne zakone sklepali. V to zмотo ga je najberže to zapeljalo, da je mislil, da je zakon že sklenjen, če moški in ženska le posvetno (civilno) zavezo skleneta, eden drugzega vzeti. To pa, moja gospoda, pri nas katoličanin ni veljavno. Katoliški zakon je zakrament, in zaveza eden drugzega vzeti se od zakramenta ne loči. Kjer so sklepi tridentinskega zbora oklicani, se more zakon le vpričo fajmoštra in dveh ali treh prič veljavno skleniti. Tridentinski zbor tako govori: „Kdor bi skušal zakon drugač skleniti kakor v pričo fajmoštra ali pa v pričo drugzega po fajmoštru ali škofu pooblaščenega duhovna in dveh ali treh prič, take sveti zbor popolnoma nezmožne stori, tako zakon sklepati, in take zaveze za neveljavne in nične spozna, kakor jih tudi s pričujočim sklepom neveljavne stori ni vniči.“ Nobenega zakona, kteri je bil drugač sklenjen, kakor sem ravno zdaj rekel, cerkev za katoliški zakon ne more spoznati.

Kar zadeva zakonsko sodnijo, bom le malo govoril.

Moja gospoda! jest vam le toliko povem, da v vsi latinski cerkvi je bila od nekdanj navada, da je zakonske reči cerkev po svojih postavah sodila in jest vas

zavernem na neko deželo, na ktere enakost se tako radi sklicujete, to je na ogersko deželo. Glejte, v ti deželi, kjer je neki prava svoboda doma, je cerkev zmiraj imela pravico zakonske zadeve soditi. Te pravice ji ni dal še le konkordat, temuč že od njenega začetka pa do današnjega dneva sodi le cerkev zakonske reči. To pravico so še le verski kazivci ob Lutrovem času začeli cerkvi kratiti. Ta čas pa se je cerkev zastran tega posvetovala in je to-le sklenila: „Kdor bi rekel, da zakonske reči ne slišijo pred cerkvene sodnike, naj bo preklet!“

To, moja gospoda, je sklep vesoljnega zbora, in dobre katoličane vežejo sklepi takih zborov.

Ko se prestopam govoriti o želji, ktero je slavni odbor izrekel, namreč: da bi se mu dovolilo tako zakonsko postavo izdelati, po kteri bi bil zakon od cerkve ločen, imam jest, moja gospoda, najprej to-le vprašanje do vas: Povejte mi, čemu vam bode taki brezverski zakon?

Jest poznam v Avstriji jude, poznam protestante, poznam jutrove gerke, poznam katoličane, kterih je povsod velika večina. Prašam vas, moja gospoda, za ktere izmed tih je brezverski zakon namenjen? Postavodajavec, modri postavodajavec vendar mora pred očmi imeti, za koga da dela postavo. Postava, ktera bi ne bila nikomur priležna, ktera bi vse serca žalila, naj bolj pa katolištvo, taka postavo gotovo ne bode za nobeno rabo.

Moja gospoda! jest se še upam to terditi, da vam ni mogoče, katoliškega zakona od katoliške cerkve ločiti. Vi znate ločiti šola od cerkve, šola ostane šola, naj cerkev nadgleduje ali država. Vse drugač pa je z zakonom. Ločite zakon od cerkve in v tem hipu se je v vaših rokah zakon v pooblaščen prileštvo (konkubinat) spremenil. (Oho! ključ levice. Poslanec Greuter: Res je! Velik smeh postane.)

Predsednik: Govorniki od té strani (kaže na levico) bojo imeli priložnost odgovoriti.

Poslanec Pintar (nadalje govori): In potem moja gospoda, veljá to, kar je enkrat neki imeniten govornik v pruskem zboru rekel:

„Potem pišejo očitni vradniki greha zapisnike in sramota stopa ošabno, nosi kviško glavo, zavito v gosposkino obleko“ (gekleidet in magistratualische Toga). (Prav dobro! na desnici.)

Potem, kar sem dozdej govoril, imam le eno reč še omeniti. Če je morebiti res, — kar si pa ne upam terditi — da so v Avstrii brezverni ljudje; če je morebiti res, da so v Avstrii judje, kteri niso več judje (Smeh na levici), če je res, da so v Avstrii protestanti, ki niso več protestanti, in če je morebiti tudi res, da so v Avstrii katoličani, ki tudi niso več to: potem imam jest za take brezverce in tudi za to visoko hišo dober svet. Ti brezverci naj stopijo skupej v eno družbo (Velik smeh). Za té naj potem naredi državni zbor brezverni zakon — prav po njih sercu. Kakor si ga želé, tako naj ga njim osnuje (Pravo! na desnici). Dobre in prave katoličane, kteri tacega zakona nikdar niso želeli, kteri taki zakon iz globočine svojega serca zaničujejo ter se jim gnjusi nad njim, te dobre katoličane pa pustite pri njih stari veri (Nepokoj na levici) in pri njih starem svetem zakramentu svetega zakona. To terjati imamo katoličani popolnoma pravico.

Iz tega, moja gospoda, kar ste zdaj slišali, bote lahko spoznali, da se z mojo vestjó ne vjema, da bi vam jest še dalje pomagal to zakonsko postavo delati. Pa tudi zato je ne morem več z vami delati, ker sem prepričan, da dosedanje zakoniško pravo popolnoma katoličanom zadostuje, in ker sem prepričan, da je državljanska postavo, ktero hočete zopet oživiti, veliko slabēja, kakor pa dosedanja cerkvena. In to, moja gospoda, ni samo moja misel, temuč imeniten govornik te hiše je neki v verskem odboru ravno to misel izrekel. Poslednjič tudi še zato ne morem več pomagati te postavo delati, ker je ona po mojih mislih in po mislih vsih pravih katoličanov (Oho! na levici) v veliko rečeh katoliški cerkvi nasproti, in ker je ta postavo namenjena, prvo verzel narediti v tisto državno zavezo (Gibanje na levici), ktero sicer ena stranka te hiše tako grozovitno sovraži, ktera pa do današnjega dneva še svojo veljavo ima.

Na Dunaju 26. oktobra 1867.